

Ketelwald

Ooit was het één bos, het Ketelwald. Een machtig oerbos van eiken en beuken in het gebied tussen Nijmegen en Xanten. In de middeleeuwen hoorde het bij de palts van Nijmegen. Vermoedelijk is keizer Otto III (980-1002) in het Ketelwald geboren ("in silva, quae Ketil vocatur" vert. in het bos dat Ketelwald wordt genoemd). Het woud is al lang geleden gekapt. Wat resteert is het Reichswald in Duitsland en een versnipperd bosgebied aan de Nederlandse kant van de grens. Sinds 2005 werken enkele grote boseigenaren samen aan versterking van de natuurwaarden in het Ketelwaldgebied. Hun doel is een grensoverschrijdend, samenhangend bos tot stand te brengen dat het leefgebied van planten en dieren vergroot.

Het edelhert neemt daarbij een bijzondere plaats in. Het dier

leeft hier nu alleen in het Reichswald, maar moet zich in de toekomst weer aan beide zijden van de grens kunnen begeven. En ver daarbuiten, want er is een plan gemaakt om grote natuurgebieden in Nederland door middel van zgn. robuuste verbindingen met elkaar te verbinden. In het kielzog van edelherten zullen ook andere dieren en veel planten hun leefgebied kunnen uitbreiden.

In het Ketelwaldgebied zullen in de komende jaren diverse projecten uitgevoerd worden. Zo wordt er gewerkt aan heideherstel en ligt er een plan voor herstel van veenmoerassen. En in het bosbeheer zal meer rekening worden gehouden met de ecologische waarde van de verschillende houtbestanden. In delen van het bos zal in de toekomst niet meer worden gekapt en mogen de bomen echt oud worden.

Eindeloos Reichswald

Een stevige wandeling door heuvelachtig en uitgestrekt bos aan de Duitse kant van de grens met op de terugweg aan de Nederlandse kant het bijzondere natuurreservaat De Bruuk. Bij nat weer kunnen paden modderig zijn.

Lengte: 25 km, verkorte route 15 km

Tijdsduur: 7 uur, korte variant 4 uur

Startpunt: De Horst, bij de kerk

Parkeren: bij de kerk

Openbaar vervoer: vanaf Nijmegen met buslijn 5 naar Groesbeek, met eindbestemming De Horst (en niet Breedeweg!)

Horeca: bij het startpunt Café zaal Oomen (tel. 024 - 3971637) en Cafeteria De Horst (tel. 024 - 3973569), Boscafé Merlijn in Grafwegen (tel. 0049 - 2826359) bij punt 14. Houd rekening met beperkte openingstijden.

Routebeschrijving (zie ook het kaartje achterin)

1. Startpunt De Horst, bij de kerk

- op kruising rechtsaf Reestraat, en aan einde van bebouwde kom rechtsaf Rensepaedje

2. Bekken van Groesbeek

U loopt hier door het bekken van Groesbeek, dat omsloten wordt door een hoefijzervormige stuwwal. In de verte is de donkere rand van de beboste heuvels te zien. Alleen aan de noordoostkant ontbreekt de stuwwal. Van die zijde drong tijdens de op een na laatste ijstijd (180.000 tot 120.000 jaar geleden) een gletsjertong tot hier door. Door het gewicht van het schuivende ijs werden aan de

randen grote massa's zand en grind omhoog geduwd. Toen het ijs zich terugtrok, bleef het tongbekken met een krans van opgestuwde heuvels eromheen achter in het landschap.

- aan einde linksaf op klinkerweg
- op splitsing (met Cranenburgsestraat) rechtsaf het zandpad in, u komt nu in Duitsland

3. Kreuzfurth of Kruusfort

Het landgoed waar u doorheen loopt draagt de naam Kreuzfurth, maar heette plaatselijk 'Kruusfort'. Beambten van hogere overheden hebben nogal eens de gewoonte om lokale benamingen te fatsoeneren. Zo werd Kruusfort door de Duitse topografen omgedoopt tot Kreuzfurth. En De Bruuk, het natuurreservaat waar u aan het eind van de route doorheen loopt, wordt wel aangeduid met Het Bruuk, afgeleid van 'het broek' (moeras). In de streektaal echter is bruuk de meervoudsvorm van broek. Tot in de 16de eeuw bestond er geen officieel Nederlands of Duits. In het Kleefse land sprak men een taal die zeer sterk op het Gelders en Brabants leek. Nog steeds klinkt het dialect meer Nederlands dan Duits.

- aan einde (tevens einde van het bos), linksaf Drüller weg
- op splitsing rechtsaf het zandpad in naar het bos (wandelaroute X7)

4. Bos tussen Kleef en Gelre

Het Reichswald maakte oorspronkelijk deel uit van een enorm bosgebied dat zich uitstreckte van Nijmegen tot Kleef. Eerst heette het Ketila of Ketelwald, later Rijkswald, naar het Rijk van Nijmegen waar het bij hoorde. In de middeleeuwen is het gescheiden in een Gelders deel (de heuvels rond Groesbeek) en een Kleefse deel (de heuvels van het Reichswald met omgeving). Door een falend beheer was het Gelderse deel al aan het

einde van de middeleeuwen afgetakeld. Daarna is het voor een groot deel ontgonnen. Het Kleefse bos is nog lang intact gebleven. Na de Tweede Wereldoorlog is een aanzienlijk deel gerooid om landbouwgrond te scheppen voor Duitse vluchtelingen uit Oost-Europa. Het huidige Reichswald is 5100 ha groot en bestaat voornamelijk uit productiebos. De meest voorkomende boomsoort is de grove den die op de zandige stukken staat. Daar staan ook fijnspar, lariks en douglasspar. Op de lemiger gronden, vooral rond de stuwwaltoppen, groeien beuken en eiken.

- in het bos op 3-sprong links (wandelaroute X7)

5. Uitzicht over de Rijnvlakte

Bij helder weer heeft u vanaf de bosrand een weids uitzicht over de Rijnvlakte, met dichtbij Kranenburg met haar donkere kerktoren, rechts daarvan in de verte de Elterberg (bij het Bergerbos), helemaal rechts de Kleverberg en helemaal links de Duivelsberg.

- aan einde rechtsaf op asfaltweg en na het huis meteen linksaf (wandelaroute X7)

6. Wonder van Kranenburg

Hier ergens moet de boom van het 'Wundertätige Kreuz' hebben gestaan. De legende verhaalt dat in het jaar 1280 een herder op Paaszondag ter communie ging. Het lukte hem niet de hostie door te slikken. Op weg naar huis spuugde hij hem uit in een holle boom. De herder meldde dit aan de pastoor, maar deze kon de hostie niet meer bergen. Bijna 30 jaar later kaptten arbeiders het bosperceel. Bij het splitsen van het hout viel er een houten crucifix uit de stam waarin de hostie destijds was terechtgekomen. Het kruisbeeld werd in de kerk van Kranenburg opgesteld en trok al snel grote stromen pelgrims naar het stadje. Nog steeds is Kranenburg een bedevaartsplaats.

- pad aan bosrand blijven volgen tot hekwerk/toegangspoort, ga vóór het hek rechtsaf omhoog (route X7 gaat rechtdoor)
- bovenaan bij wit paaltje '160' linksaf door het klaphek en het rechterpad in
- u komt langs de gemarkeerde top van de Brandenburg (90 meter)
- helemaal onderaan de helling op 4-sprong rechtsaf door lariksbos
- pad eindigt bij asfaltweg met wegwijzer, kies hier de korte of lange route

7. Kaarsrechte boswegen

Langs de rechte boswegen staan witte stenen paaltjes met letters en cijfers. De letter verwijst naar de oost-west lopende bosontsluitingsweg (A t/m K), of zoals de bosbouwers hier zeggen 'Hauptgestell'. De weggetjes die er dwars op staan hebben geen naam. De cijfers verwijzen naar het perceel. Alle bospercelen van 750 bij 375 meter hebben een nummer. Deze rechthoekige structuur is karakteristiek voor het Reichswald en dateert uit het begin van de 19de eeuw. De richting, en soms zelfs de ligging van de ongeveer oost-west lopende, vele kilometers lange, kaarsrechte Hauptgestelle, is veel ouder. De Hauptgestelle met hun ambtelijke aanduiding A tot en met K heten in de volksmond anders. Zo heet bijv. het C-Gestell 'Hertekop' en een deel van weg H heet 'Rosenborde Rooj'.

Verkorte route:

- ga rechtdoor richting Groesbeek
- verderop staat naast het pad een bomenrij met naambordjes, ga na de boom met 'P. Fisher' linksaf het pad in
- rechtdoor op kruising met zandweg
- op volgende kruising linksaf
- op kruising met paaltje '97D' rechtdoor
- ook rechtdoor op kruising met paaltje '63C'

Vervolg de route onder punt 11

Vervolg lange route:

- vanaf de asfaltweg scherp links terug de onverharde bosweg in (dit is de andere tak van de Y-splitsing waar u vandaan kwam)
- pad blijven volgen tot asfaltweggetje

8. Dieren van het wald

Het Reichswald herbergt tal van bosvogels zoals boomklever, zwarte mees, kuifmees, bosuil, ransuil en goudhaantje. Van de spechten vindt u er de grote bonte, de groene en de zwarte. Het wald is ook bijzonder rijk aan roofvogels. Buizerden zweven vaak aan de rand van het bos op zoek naar prooi. Wespddieven, haviken en sperwers komen veel voor, maar zijn minder vaak te zien. Wel vindt u gemakkelijk plukplaatsen van haviken en sperwers: veren en dons van het geplukte slachtoffer, meestal aan de rand van een pad of op een boomstronk.

Overall in het wald kunt u sporen van wilde zwijnen aantreffen: modderbaden, hoefafdrukken, uitwerpselen en de smalle paadjes haaks op de wegen ('wissels'). Maar het opvallendst is de omgewoelde grond. In vochtige grond zijn ook de hoefafdrukken van reeën en edelherten gemakkelijk op te sporen. Het wild zien is minder eenvoudig. 's Morgens vroeg, in de schemering of bij slecht weer overdag, maakt u de meeste kans.

- asfaltweggetje oversteken en almaar rechtdoor heuvel op en af
- na ruim 2 km buigt het pad (met routeaanduiding X7) haaks naar rechts. Neem daarna het eerste pad linksaf, steek de autoweg over en ga linksaf op het fietspad
- rechtsaf op smal asfaltweggetje (nog steeds route X7)
- na de bocht waar het loofbos overgaat in naaldbos rechtsaf op smal paadje omhoog naar de brandtoren

9. Natuurbos Geldenberg

Op deze stuwwaltop van bijna 90 meter hoog, de Geldenberg, staat een brandtoren. In het zomerseizoen is deze meestal bemand.

Bij de Geldenberg is een 600 ha groot bosreservaat ingesteld waar het Forstamt Kleve (de Duitse equivalent van Staatsbosbeheer) doet aan 'naturnahe Waldwirtschaft' (natuurlijk bosbeheer). Dat wil zeggen dat de beuken- en eikenbossen de ruimte wordt gegund, zonder ingrijpen van de mens voor houtwinning. Sinds 1971 wordt in een deel van het reservaat niet meer gekapt. Opvallend is de grote hoeveelheid dood hout. Dit hoort bij een natuurlijk bos. Bijna de helft van alle plant- en diersoorten in het bos leeft op,

in of van dood hout. Wat ook opvalt is dat de beuk het hier goed doet. De eik wordt letterlijk overschaduwd door de beuk.

- vervolg het paadje links van de toren naar de smalle asfaltweg, ga rechtdoor en na 50 m (bij paaltje '117E') rechtsaf op bospaadje
- op kruising met bredere bosweg (bij paaltje '84D') rechtsaf
- autoweg oversteken en dan op kruising linksaf (bij paaltje '88D'), vervolgens eerste pad rechtsaf en almaar rechtdoor tot de met een hekwerk gemarkeerde wildweide

10. Wildweide

Op deze wildweide komen reeën en edelherten in de schemering grazen. Meestal staan er bij zulke weiden hoogzitten of wildkansels. De jacht moet u zich als volgt voorstellen. Een jager gaat in alle vroegte hoog zitten. Bij het eerste ochtendlicht komen de herten naar de wildwei om te eten. Ze ruiken de jager niet, want die zit 'boven de wind'. De jager kiest een exemplaar en schiet af.

De jacht in het Reichswald is streng gereguleerd. Afschot is alleen toegestaan met een vergunning van het Forstamt dat verantwoordelijk is voor het afrasteren van het gebied, het aanbrengen van wildroosters in wegen, het bijvoeren in de winter en de bouw van wildkansels. Sinds najaar 2007 is langs een van de grote wegen in het Reichswald een wildsignaleringsysteem in gebruik genomen. Automobilisten worden door lichtsignalen gewaarschuwd, wanneer een dier te dicht bij de weg komt.

- vervolg uw weg over de wildweide, verderop gaat het gras weer over in een weggetje, almaar rechtdoor
- op kruising waar de weg rechtdoor min of meer is versperd door takken, stammetjes en opslag van jonge boompjes (met rechtsvoor een donker naaldbos) linksaf door het eikenbos.
- op kruising met een bredere zandweg (bij paaltje '60C') rechtsaf

11. Ketila Buche en Reichswaldbahn

De 'Ketila Buche' is een van de weinige woudreuzen die het Reichswald nog herbergt. Het is een enorme beuk die zijn naam dankt aan de middeleeuwse naam van het bosgebied op de stuwwal, Ketila of Ketelwald. Er zijn niet veel van deze oude beuken en eiken meer over. De meeste zijn door stormen geveld, nadat ze al verzwakt waren door ouderdom en ziekten.

Vlak na de beuk, bij de kruising, is het eindpunt van de 'Reichswaldbahn'. Sporen van het tracé en het perron zijn nog zichtbaar. De spoorlijn liep vanaf hier door het

bos naar het oostelijk gelegen Pfalzdorf, ten zuiden van Kleef. De aanleg vond plaats in de Eerste Wereldoorlog uit militair oogpunt. Een militaire functie heeft het spoortje echter nooit gehad. Wel diende het voor de houtexploitatie van het bos. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog is het zwaar beschadigd en daarna nooit meer in gebruik genomen.

- almaar rechtdoor tot kruising met paaltje '63C', daar linksaf

Vervolg beide routes:

- 50 m na de kruising rechtsaf een onopvallend bospadje in
- doorlopen tot 4-sprong, rechtdoor naar beneden, houd op Y-splitsingen rechts aan, pad eindigt aan bosrand

12. Landjepik

Van oudsher lag de grond van de aan de Duitse kant van de Grafwegen wonende boeren in Nederland. Na de Tweede Wereldoorlog nam de Nederlandse regering hen dit land af. Ter compensatie gaf de Duitse staat de gedupeerde boeren het land waar we nu op uitkijken. Dat was toen nog bos. Later bood Nederland de boeren de afgenomen grond weer aan, te koop welteverstaan. De inbeslagname van deze grond was betrekkelijk onschuldig, vergeleken met allerlei ideeën die in het na-oorlogse Nederland leefden om de Duitsers 'terug te pakken'. Het is uiteindelijk tot enkele kleine grensverschuivingen gekomen, onder andere bij Zyfflich en Wyler. Het grootste stuk voormalig Duits gebied in deze streken is de Duivelsberg bij Beek.

- linksaf langs het hek

13. Uitzicht op Groesbeek

Juist voordat u door het wildhek gaat, is er weer ruim zicht op het bekken van Groesbeek. Van links naar rechts ziet u de Duitse Grafwegen, de Breedeweg met het kerkje, het dorp Groesbeek

met de massieve rode kerk, de landbouwgronden en bossen van het Nederrijkswald op de tegenoverliggende helling, de abrupte rand van de stuwwal bij de Duivelsberg, de Rijnvlakte met - alleen bij helder weer - in de verte de Veluwe en - in de winter tussen de kale bomen door - helemaal rechts het witte kerkje van De Horst.

- bij de akker rechtsaf door het klaphek van het wildraster
- aan het einde van de akker linksaf het pad in (dus niet de asfaltweg verderop)
- pad eindigt bij T-splitsing van asfaltwegen, ga linksaf op de Grafwegener strasse

14. Grafwegen

In de Karolingische tijd was de Grafwegen een belangrijke verbindingroute vanaf de Nijmeegse residentie van koningen en keizers naar het zuiden. De nederzetting Grafwegen ontstond op Gelders grondgebied. Het was voor de bewoners een koud kunstje om stukjes land aan de onbewoonde Kleefse kant in te pikken.

De Kleefse heren zaten er te ver vandaan en de grens was te slecht afgebakend om dit doeltreffend te verhinderen. Om beter toezicht te kunnen houden heeft het Kleefs gezag in de 17de eeuw een kleine nederzetting aan Duitse kant gesticht. Eveneens vanwege grensproblemen zijn er begin 1900 enkele douanewoningen gebouwd. Dat zijn de witte huizen met de spitse daken. De douaniers moesten vooral smokkel tegengaan.

- op splitsing rechtsaf Groesbecker Weg
(ga op deze splitsing rechtdoor voor bezoek aan Boscafé Merlijn)
- voorbij huisnummer 107 rechtsaf Heiland
- aan einde rechtsaf en bij huisnummer 124 linksaf naar natuurreservaat De Bruuk

15. Natuurreservaat De Bruuk

De Bruuk betekent: de broeken (moerassen). Dankzij kwelwater dat aan de voet van de stuwwal omhoog komt, is het er nat. Vroeger hadden de boeren hier natte hooilanden die eens per jaar werden gemaaid en gehooïd. Tenminste, als het land begaanbaar was. 's Winters kon het zelfs geruime tijd onder water staan. Op de onbemeste percelen die steeds voedselarmer werden, kwamen schraallanden en zelfs blauwgraslanden tot ontwikkeling. De naam verwijst naar de blauwe zegge die de begroeiing een blauwige gloed geeft. Deze halfnatuurlijke vegetaties zijn rijk aan plantensoorten die bij bemesting onmiddellijk het onderspit delven ten opzichte van hun concurrenten. De Bruuk heeft een grote rijkdom aan bijzondere plantensoorten zoals orchideeën, Spaanse ruiter, klokjesgentiaan, vlozegge en blauwe knoop. Blauwgraslanden kwamen vroeger veel voor in Nederland, nu zijn er nog maar enkele tientallen hectares van over. Vermesting en verdroging vormen de grootste bedreigingen van dit bijzondere ecosysteem.

Gevlekte orchis

- aan einde (bij bank) linksaf, dit pad blijven volgen tot uitgang (bij informatiebord)
- rechtsaf op klinkerweg
- op splitsing rechtdoor Sigeunerpaedje
- pad helemaal uitlopen, rechtdoor in straatje en aan einde rechtsaf naar het beginpunt bij de kerk.